

صلى الله عليه وسلم

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده مدیریت- گروه مدیریت دولتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: " تحول "

عنوان:

بررسی و رتبه بندی عوامل موثر بر فرار مالیاتی مودیان اداره کل امور مالیاتی جنوب استان

تهران

استاد راهنما:

دکتر منوچهر جفره

استاد مشاور:

دکتر احمد رضا کسرائی

پژوهشگر:

مهدی حبیبیان

تابستان ۱۳۹۳

تشکر و قدردانی :

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی بخشید و به طریق علم و دانش رهنمودمان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت

بدین وسیله از رحمت اساتید گرانقدر به خصوص استاد محترم راهنما **جناب آقای دکتر منوچهر جفره** که اینجانب را مورد لطف بی دریغ قرار دادند و با مناعت طبع در تمام مراحل نگارش این تحقیق با ارائه نظرات راهگشا روشنی بخش طی این طریق نه چندان هموار بوده اند، جناب آقای **دکتر احمد رضا کسرائی** استاد محترم مشاور که با ارائه نظرات سازنده بر غنای بیشتر این تحقیق افزودند .

و در پایان از مساعدت و راهنمایی های تمام دوستان و عزیزانی که در گردآوری این پایان نامه مرا یاری نمودند کمال تشکر را دارم.

تقديم به:

مادرم

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	فصل اول: کلیات تحقیق
۳	مقدمه
۴	۱-۱- بیان مسأله تحقیق
۶	۲-۱- اهمیت موضوع تحقیق و ضرورت انجام آن
۸	۳-۱- هدفهای تحقیق
۸	۴-۱- چارچوب نظری و مدل تحقیق
۱۰	۵-۱- فرضیه های تحقیق
۱۰	۶-۱- تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی
۱۴	۷-۱- قلمرو تحقیق
۱۴	۸-۱- روش تحقیق
۱۵	۹-۱- جامعه آماری و تعیین حجم نمونه
۱۶	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق
۱۷	مقدمه
۱۸	۱-۲- بخش اول- مالیات
۱۸	۱-۱-۲- تعاریف و مفاهیم
۲۰	۲-۱-۲- فرهنگ مالیاتی
۲۳	۳-۱-۲- فرار مالیاتی
۲۴	۴-۱-۲- اجتناب مالیاتی
۲۷	۵-۱-۲- تفاوت بین فرار مالیاتی و اجتناب از مالیات
۲۸	۶-۱-۲- زمینه های پیدایش فرار مالیاتی
۲۹	۷-۱-۲- راههای ارتکاب فرار مالیات و جلوگیری از آن
۴۱	۸-۱-۲- وضعیت فرار مالیاتی در ایران و کارهای انجام گرفته در ارتباط با آن
۴۲	۹-۱-۲- وضعیت فرار مالیاتی در سایر کشورها و کارهای انجام گرفته در ارتباط با آن
۴۳	۱۰-۱-۲- جرایم مالیاتی و تمکین
۴۵	۲-۲- بخش دوم- پیشینه تحقیق
۴۵	۱-۲-۲- تحقیقات داخلی
۵۰	۲-۲-۲- تحقیقات خارجی
۵۴	۳-۲- بخش سوم - آشنایی با اداره کل امور مالیاتی جنوب استان تهران
۵۸	فصل سوم: روش تحقیق
۵۹	مقدمه
۶۰	۱-۳- روش تحقیق
۶۰	۲-۳- جامعه آماری و حجم نمونه
۶۱	۳-۳- روش و ابزار گرد آوری اطلاعات

۶۵	۴-۳- روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها
۶۶	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها
۶۷	مقدمه
۶۷	۱-۴- توصیف آماری
۶۷	۴-۱-۱- جنسیت
۶۸	۴-۱-۲- سن
۶۹	۴-۱-۳- تأهل
۷۰	۴-۱-۴- تحصیلات
۷۱	۴-۱-۵- سابقه خدمت
۷۲	۴-۱-۶- نوع استخدام
۷۳	۴-۱-۷- میزان درآمد
۷۵	۴-۱-۸- جنسیت
۷۶	۴-۱-۹- سن
۷۷	۴-۱-۱۰- تأهل
۷۸	۴-۱-۱۱- تحصیلات
۷۹	۴-۱-۱۲- نوع کسب و کار
۸۰	۴-۱-۱۳- میزان مالیات دهی در سال
۸۱	۲-۴- تحلیل استنباطی
۸۱	۴-۲-۱- آزمون کلموگروف-اسمیرونوف
۸۳	۴-۲-۲- پایین بودن فرهنگ مالیاتی بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۸۴	۴-۲-۳- معافیت‌های وسیع و متنوع بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۸۶	۴-۲-۴- عدم ارسال اظهارنامه بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۸۷	۴-۲-۵- فساد مأموران مالیاتی بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۸۸	۴-۲-۶- بالابودن وقفه‌های مالیاتی بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۹۰	۴-۲-۷- مشکلات مربوط به تشخیص علی‌الرأس مالیات بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۹۱	۴-۲-۸- قوانین پیچیده و متعدد مالیاتی بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۹۳	۴-۲-۹- سیستم اطلاعاتی ضعیف بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۹۴	۴-۲-۱۰- فرار عمدی از پرداخت مالیات بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۹۵	۴-۲-۱۱- ضعف قوانین بر فرار مالیاتی تأثیر دارد
۹۷	۴-۳- اولویت بندی عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی
۹۹	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۰۰	مقدمه
۱۰۰	۵-۱- نتیجه‌گیری
۱۰۰	۵-۱-۱- تحلیل نتایج حاصله از آزمون فرضیه‌ها
۱۰۵	۵-۲- پیشنهادهای تحقیق

۱۰۵	۱-۲-۵- پیشنهادهای کاربردی
۱۰۷	۲-۲-۵- پیشنهادهای پژوهشی برای محققین بعدی
۱۰۷	۳-۵- محدودیت های تحقیق
۱۱۳	پیوست ها و ضمائم
۱۰۸	منابع و ماخذ
۱۵۴	چکیده لاتین

فهرست جداول

۶۴	جدول ۳-۱- میزان پایایی پرسشنامه.....
۶۷	جدول ۴-۱- توزیع جنسیت.....
۶۸	جدول ۴-۲- توزیع سن.....
۶۹	جدول ۴-۳- توزیع تأهل.....
۷۰	جدول ۴-۴- توزیع تحصیلات.....
۷۱	جدول ۴-۵- توزیع سابقه خدمت.....
۷۲	جدول ۴-۶- توزیع نوع استخدام.....
۷۴	جدول ۴-۷- توزیع میزان درآمد.....
۷۵	جدول ۴-۸- توزیع جنسیت.....
۷۶	جدول ۴-۹- توزیع سن.....
۷۷	جدول ۴-۱۰- توزیع تأهل.....
۷۸	جدول ۴-۱۱- توزیع تحصیلات.....
۷۹	جدول ۴-۱۲- توزیع نوع کسب و کار.....
۸۰	جدول ۴-۱۳- توزیع میزان مالیات دهی در سال.....
۸۲	جدول ۴-۱۴- نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرونوف ماموران مالیاتی.....
۸۲	جدول ۴-۱۵- نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرونوف مؤدیان مالیاتی.....
۸۳	جدول ۴-۱۶- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی.....
۸۴	جدول ۴-۱۷- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی.....
۸۴	جدول ۴-۱۸- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی.....
۸۵	جدول ۴-۱۹- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی.....
۸۶	جدول ۴-۲۰- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی.....
۸۶	جدول ۴-۲۱- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی.....
۸۷	جدول ۴-۲۲- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی.....
۸۸	جدول ۴-۲۳- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی.....
۸۸	جدول ۴-۲۴- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی.....
۸۹	جدول ۴-۲۵- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی.....
۹۰	جدول ۴-۲۶- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی.....
۹۱	جدول ۴-۲۷- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی.....
۹۱	جدول ۴-۲۸- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی.....
۹۲	جدول ۴-۲۹- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی.....
۹۳	جدول ۴-۳۰- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی.....
۹۳	جدول ۴-۳۱- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی.....
۹۴	جدول ۴-۳۲- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی.....

- جدول ۴-۳۳- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی ۹۵
- جدول ۴-۳۴- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی ۹۵
- جدول ۴-۳۵- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی ۹۶
- جدول ۴-۳۶- نتایج مربوط به ماموران مالیاتی ۹۷
- جدول ۴-۳۷- نتایج مربوط به مؤدیان مالیاتی ۹۸

فهرست نمودارها

- نمودار ۴-۱- توزیع جنسیت ۶۸
- نمودار ۴-۲- توزیع سن ۶۹
- نمودار ۴-۳- توزیع تأهل ۷۰
- نمودار ۴-۴- توزیع تحصیلات ۷۱
- نمودار ۴-۵- توزیع سابقه خدمت ۷۲
- نمودار ۴-۶- توزیع نوع استخدام ۷۳
- نمودار ۴-۷- توزیع میزان درآمد ۷۴
- نمودار ۴-۸- توزیع جنسیت ۷۵
- نمودار ۴-۹- توزیع سن ۷۷
- نمودار ۴-۱۰- توزیع تأهل ۷۸
- نمودار ۴-۱۱- توزیع تحصیلات ۷۹
- نمودار ۴-۱۲- توزیع نوع کسب و کار ۸۰
- نمودار ۴-۱۳- توزیع میزان مالیات دهی در سال ۸۱

فهرست شکل ها

شکل ۱-۱- مدل مفهومی تحقیق ۹

چکیده

یکی از منابع مهم برای منابع درآمدی آینده ، مالیات است . مالیات علاوه بر تامین مالی مورد نیاز دولت نقدینگی را نیز کنترل کرده و ضمن توزیع بهتر درآمد و ثروت کشور آن ها را در محل های مناسب خرج می کند . در کشورهای در حال توسعه مثل ایران درآمدهای مالیاتی پس از درآمدهای نفتی از اهمیت خاصی برخوردارند . از طرف دیگر ترکیب درآمدهای مالیاتی به علت عوامل اقتصادی و فرهنگی و تاریخی از یک کشور به کشور دیگر متفاوت است ، هر چند بر اساس تحقیقات به عمل آمده ، کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای صنعتی در امر وصول مالیات از تزلزل بیشتری برخوردارند . مسلماً در وصول مالیات ها در کشورهای در حال توسعه باید نکات مهمی را در نظر گرفت و از فرار مالیاتی مودیان جلوگیری کرد . هدف از این تحقیق بررسی عوامل موثر بر فرار مالیاتی و ارائه راهکارهایی جهت جلوگیری از آن بوده است که بدین منظور ۳۸۵ نفر از مودیان و ۱۹۳ نفر از ماموران مالیاتی اداره کل امور مالیاتی جنوب استان تهران به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب و به پرسشنامه محقق ساخته پاسخ گفتند . در پایان نتایج به دست آمده از پرسشنامه های تحقیق به کمک آزمون تی تک نمونه ای مورد تحلیل قرار گرفته و نتایج نشان داد که پایین بودن فرهنگ مالیاتی ، معافیت های وسیع و متنوع ، فساد ماموران مالیاتی ، بالا بودن وقفه های مالیاتی ، مشکلات مربوط به تشخیص علی الراس ، قوانین پیچیده و متعدد مالیاتی ، سیستم اطلاعاتی ضعیف ، فرار عمدی از پرداخت مالیات ، عدم ارسال اظهارنامه و ضعف قوانین مالیاتی بر فرار مالیاتی مودیان تاثیر معنی داری دارد .

فصل اول کلیات تحقیق

مقدمه:

رفتار مودیان مالیاتی در برابر وظایفشان نسبت به اداره مالیات تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد که این رفتار ها می توانند تحت تأثیر نحوه برخورد کارکنان اداره مالیات با آنها نیز قرار بگیرد. و چنانکه می دانیم همواره یکی از منابع درآمدی دولت اخذ مالیات از مودیان مالیاتی می باشد که این درآمد در سیستم اقتصادی کشور نقش بسزایی دارد و می تواند برنامه ریزی های کلان کشوری را تحت تأثیر خود قرار دهد. امروزه مالیات ها به عنوان مهم ترین اهرم اعمال سیاست های اقتصادی و مالی و به منظور سازماندهی و تنظیم فعالیت ها و ایجاد تعدیل های لازم در بخش های مختلف اقتصادی که قابلیت استفاده در راه های مختلف را دارد، در بودجه ریزی مورد توجه است و لزوم تحقق درآمدهای مالیاتی کشور برای توسعه همه جانبه کشور بیش از پیش احساس می شود. درآمدهای مالیاتی تنها منبع سالم جهت تأمین هزینه های حاکمیتی در کشورها است و به تبع آن نظام مالیاتی یک جز بسیار مهم و تأثیرگذار در فعالیت های اقتصادی محسوب می گردد. نظام مالیاتی به نحوی با فعالیت های اقتصادی گره خورده است که در یک نظام اقتصادی سالم، تقریباً تمام هزینه های عمومی دولت توسط فعالیت های اقتصادی و فعالان اقتصادی آن کشور، از محل درآمدهای مالیاتی تأمین می گردد (اسداله زاده، ۱۳۸۴: ۱۵۰). نکته مهم دیگر در خصوص سیستم مالیاتی این است که این سیستم دست در دست یک سیستم خود تشخیص پیش می رود.

در چنین سیستمی مودیان موظفند خود میزان مالیات را تعیین نموده و آن را به موقع گزارش و پرداخت نمایند، اما متأسفانه افرادی هستند که بدون توجه به مسئولیت خود در قبال جامعه، با عدم انعکاس درآمد واقعی خود و یا به طور کلی انکار حصول درآمد سالیانه، مرتکب فرار مالیاتی می شوند که در این فصل ضمن بیان مسئله و اهمیت موضوع، هدف اساسی از انجام تحقیق، مدل و فرضیه های تحقیق، جامعه آماری، حجم نمونه و روش تحقیق نیز توضیح داده می شوند.

۱-۲- بیان مسأله

در کلیه جوامع، دولت در قبال برآورده ساختن برخی نیازها و خواسته های مردم از قبیل ایجاد اشتغال، ایجاد امنیت داخلی و ملی، تثبیت قیمت ها، تأمین اجتماعی کارآمد، ثبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، بهبود وضعیت تراز پرداخت ها و غیره مسول می باشد و برای دستیابی به این مهم نیازمند منابع مالی مکفی خواهد بود. به همین سبب از دیرباز، تشکیل جوامع حکومتی، مالیات و اخذ آن به عنوان بحثی حاکمیتی بوده و دریافت آن تحت عناوین و اشکال مختلف رایج گذشته و رفته رفته جنبه علمی به خود گرفته است. امروزه درآمدهای مالیاتی یکی از مهمترین منابع درآمدی در بودجه اکثر دولت ها به ویژه کشورهای توسعه یافته بوده و به عنوان یک شاخص اقتصادی در رتبه بندی کشورها نیز مطرح می گردد. حجم و میزان درآمدهای مالیاتی در قسمت منابع بودجه، معرف سلامت اقتصادی حکومت شناخته می شود و نقطه قوت سیستم اقتصادی هر کشوری، شفافیت و سلامت نظام اقتصادی از طریق اتکا به منابع و درآمدهای مالیاتی می باشد (لاسپ و تیران، ۲۰۰۲).^۱

این در حالی است که در کشورهای توسعه نیافته، اتکا دولت به درآمدهای حاصل از فروش منابع طبیعی و زیرزمینی همچون نفت خام که در حقیقت فروش سرمایه محسوب می گردد، مشکلات ساختاری به وجود آورده که با نوسانات قیمت جهانی این گونه منابع طبیعی، بودجه آن کشور تحت تأثیر قرار گرفته و دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده در بودجه دچار مشکل می شود و به مرور این شکاف در طی سالیان متمادی عمیق تر می گردد، که حاصل آن یک اقتصاد ناسالم و بی ثبات خواهد بود، که بالا بودن اختلاف طبقاتی و تبعات بعدی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی آن فقط یکی از نشانه های آن است (رهبر و میرزاوند، ۱۳۸۱: ۱۱). یکی از مهمترین مسائل مربوط به وضع و اجرای کارآمد هر نوع مالیاتی، شناسایی راه های فرار مالیاتی و راهکارهای جلوگیری از آن است. زیرا پدیده فرار مالیاتی با تبعات اجتماعی، اقتصادی و اثرات متقابل همراه است.

فرار مالیاتی موجب کاهش درآمد مالیاتی دولت و اختلال در بودجه بندی دولت می شود و مانعی برای دستیابی به اهداف ایجاد می کند. این مسله مدیریت برنامه های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... کشور را با مشکل تأمین مالی و در نهایت کاهش رفاه عمومی روبرو می کند

^۱. Larsp, Feld, Jean, Robert Tyran(2002)

(برایتگمن و همکاران، ۲۰۰۸)^۲. فرار مالیاتی توان رقابتی عوامل اقتصادی را به نفع آنهایی که مالیات نپرداخته اند، تغییر می دهد و از این بابت شکاف بین گروه های مختلف درآمدی را بیشتر خواهد کرد. چنانچه برای پیشگیری از فرار مالیاتی چاره اندیشی نشود، ممکن است افراد دیگر نیز به منظور افزایش توان مالی خود به این کار ترغیب شوند. و به دلیل تاثیر رفتار اجتماعی افراد بر یکدیگر، فرار مالیاتی، به رغم پرهیز برخی افراد، به تدریج مقبولیت عمومی و گسترش یابد (اون و همکاران، ۲۰۰۹: No273)

بررسی های مختلف نشان می دهد، زمینه های پیدایش فرار مالیاتی در مواردی از قبیل عدم گسترش فرهنگ مالیاتی در جامعه، عدم مبادله کامل اطلاعات و نبود سیستم نظارت و پیگیری در اخذ مالیات، تشخیص علی الرأس و وجود ضعف در اجرای آن، عدم استقبال از تسلیم اظهار نامه های مالیاتی و ضعیف بودن ضمانت های اجرایی در این مورد، تاخیر در وصول مالیات، عدم شناخت مودیان و مستند نبودن میزان درآمد آنها، وجود قوانین پیچیده و متعدد مالیاتی، وجود معافیت های وسیع و متنوع می باشد (عزیز خانی و افشاری، ۱۳۸۴: ۳۹۵).

بررسی برجسته ترین نمونه های فرار مالیاتی در سراسر جهان نشان داد که امریکا با وجود دارا بودن بزرگترین اقتصاد جهان، بیشترین حجم پول را به دلیل فرار از مالیات از دست می دهد. حجم ۳۰۰ میلیارد دلاری درآمد مالیاتی که در اقتصاد آمریکا از دست می رود بیش از مجموع بودجه ای است که طی سال ۲۰۱۰ به بخش بهداشت و درمان اختصاص داده شد. مورفی معتقد است مقررات مالیاتی شرکت ها، مقصر اصلی این مشکل در آمریکا است.

بعد از امریکا، بولیوی، روسیه و ایتالیا با از دست دادن بیشترین حجم پول به دلیل فرار مالیاتی رده های بعدی را به خود اختصاص داده اند (مورفی ۲۰۱۲). در ایران نیز، ریس کل سازمان امور مالیاتی با اعلام وجود ۱۰ هزار میلیارد تومان معوقات مالیاتی، فرار مالیاتی در کشور را بین ۲۰ تا ۲۵ درصد آن بخشی که باید مالیات پردازند، دانست. در حال حاضر به میزان ۱۰ هزار میلیارد تومان معوقات مالیاتی داریم و در بخش فرار مالیاتی عدد و رقم مشخصی نداریم ولی بر اساس مطالعات انجام شده در این بخش، بین ۲۰ تا ۲۵ درصد آن بخشی از اقتصاد که باید مالیات پرداخت کنند، فرار مالیاتی دارند (عسکری، ۱۳۸۸).

با وجود اینکه ایران در زمره ی بدترین مالیات پردازان دنیا نمی باشد، اما هنوز از وضع مطلوب فاصله زیادی دارد. بسیاری از نیازهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، مدنی و سیاسی عموم مردم از وظایف اصلی دولت به حساب می آیند و مالیات شاه کلید برآورده شدن این نیازها می باشد. اما برخی شهروندان هنوز به مالیات به عنوان يك ابزار حاکمیتی و مخالف حقوق شهروندی نگاه می کنند. این نگاه مذمت شده دلیلی است برای سوق عموم مردم به سوی فرار مالیاتی؛ یعنی اینکه از ضعفها و نقایص قوانین مالیاتی به طوری استفاده شود که این اعمال

². Bräutigam, Deborah, Fjeldstad, Odd-Helge, Morre, Mick, eds (2008)

منجر به پرداخت نکردن مالیات شود. متأسفانه در کشور این مشکل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی موضوع کم‌اهمیتی نیست و باید برای آن فکری اساسی شود.

بر همین اساس محقق به دنبال پاسخ دادن به این پرسش می‌باشد که عوامل موثر به فرار مالیاتی در کشور کدامند؟

۱-۳- اهمیت موضوع تحقیق و ضرورت انجام آن:

در وضع و وصول مالیات، دولت‌ها به دنبال تجهیز منابع مالی در برابر مخارج دولتی، تثبیت فعالیت‌های اقتصادی و تحقق عدالت اجتماعی به وسیله تعدیل نابرابری‌های درآمدی و ثروت بوده و به همین سبب است که مالیات به عنوان یکی از مباحث اصلی اقتصاد کلان و یک ابزار و اهرم مالی کارآمد برای به تعادل رساندن اقتصاد و بهبود وضعیت شاخص‌های اقتصادی همچون نرخ بیکاری، نرخ تورم، حمایت از تولیدات داخلی، نرخ سرمایه‌گذاری و غیره در اختیار دولت‌ها قرار دارد که نحوه و میزان بهره‌مندی از این ابزار مالی بر طبقه بندی اقتصادی کشورها نقش خواهد داشت (کین و اسمیت، ۲۰۰۷، ۳۱).

مالیات که در حقیقت نوعی پرداخت هزینه زندگی اجتماعی می‌باشد تعاریف مختلفی دارد، از جمله در تعریف صندوق بین‌المللی پول آمده: «مالیات عبارت است از وجوه اجباری، غیر جبرانی و غیر قابل برگشت که دولت برای مقاصد عمومی مطالبه می‌کند» (توماس، ۱۳۷۶: ۵).

اما با این حال به دلیل آثار سوئی که فرار مالیاتی بر اقتصاد کشور دارد، به بررسی و توجه بیش‌تر در این زمینه نیاز است. به طور کلی، فرار مالیاتی سبب می‌شود که درآمدهای مورد نیاز دولت برای هزینه‌های اجتماعی تامین نگردد و در نتیجه خدمات اجتماعی که دولت می‌باید آنها را فراهم سازد، در حد مورد نیاز و با کیفیت ارائه نشود (برایتگمن و همکاران، ۲۰۰۸: ۱۱). در بیشتر کشورهای، بخش عمده‌ای از منابع درآمدی دولت، از طریق مالیات تامین می‌شود. سهم مالیات از کل درآمدهای عمومی در میان کشورهای، متفاوت است و میزان آن بستگی به سطح توسعه و ساختار اقتصادی آنها دارد. در این میان، فرار مالیاتی و گریز از مالیات در کشورها باعث شده است تا درآمدهای مالیاتی کشورهای، همواره از آنچه که برآورد می‌شود کمتر باشد و تمامی کشورهای تلاش خود را برای کاهش این دو پدیده به کار می‌گیرند یا از طریق اصلاح نظام مالیاتی، به چاره‌جویی برمی‌خیزند.

از اهم موانع در راه تخمین فرار مالیاتی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. ناتوانی در استفاده از روش‌های مستقیم اندازه‌گیری: چرا که مردم مقادیر فرار مالیات‌شان را ابراز نمی‌کنند.
۲. انجام نشدن تحقیق جامع در مورد میزان فرار مالیاتی در هر یک از شاخه‌های مشمول مالیات در ایران.

³. Keen, Michael & Stephen Smith (2007)

⁴. Bräutigam, Deborah, Fjeldstad, Odd-Helge, Morre, Mick, eds (2008)

۳. تفاوت تعاریف بین المللی مالیات با تعاریف مالیات در ایران، به نحوی که برخی از درآمدهایی که در ایران جزو درآمدهای مالیاتی محسوب نمی گردد، در سایر کشورها سهم عمده ای از درآمدهای مالیاتی را به خود اختصاص داده است.

۴. عدم تطبیق آمارهای مراکز مختلف

۵. محرمانه بودن اطلاعات مربوط

از سویی، فرار مالیاتی سبب می شود درآمدها در سطح جامعه به نحو مناسب توزیع نگردد و انباشت ثروت در دست گروه های خاص، نه تنها زمینه ساز قدرت سیاسی و اجتماعی در جامعه می شود و در نهایت امنیت اقتصادی مورد نیاز برای گسترش فعالیت های اقتصادی، سرمایه گذاری و ... تجاری را دچار اختلال می کند. چنین پدیده ای نیز موجب می شود که رشد و توسعه اقتصادی در میان مدت و دراز مدت لطمه ببیند.

به لحاظ تأکید کارشناسان و صاحب نظران اقتصادی بر استفاده از سیاست اقتصادی کاهش وابستگی بودجه دولت به درآمدهای نفتی و اتکا بر درآمدهای مالیاتی و افزایش نرخ متوسط مالیات در کشور برای شتاب دادن به روند رشد توسعه اقتصادی و رفاه اجتماعی ضرورت افزایش و به بیانی منطقی نمودن وصول و اخذ مالیات در هر جامعه ای با توجه به ویژگی های آن یکی از ضروریات است و در این راستا یکی از راهکارهای افزایش حجم درآمدهای مالیاتی، شناسایی و ریشه یابی فرار مالیاتی و به دنبال آن جلوگیری و کاهش فرار مالیاتی است. بنابراین اهمیت موضوع این تحقیق آنستکه، پژوهشگر در صدد یافتن علل و عوامل اصلی فرار مالیاتی به صورت ریشه ای و ارائه راهکار مناسب برای مقابله با آن است.

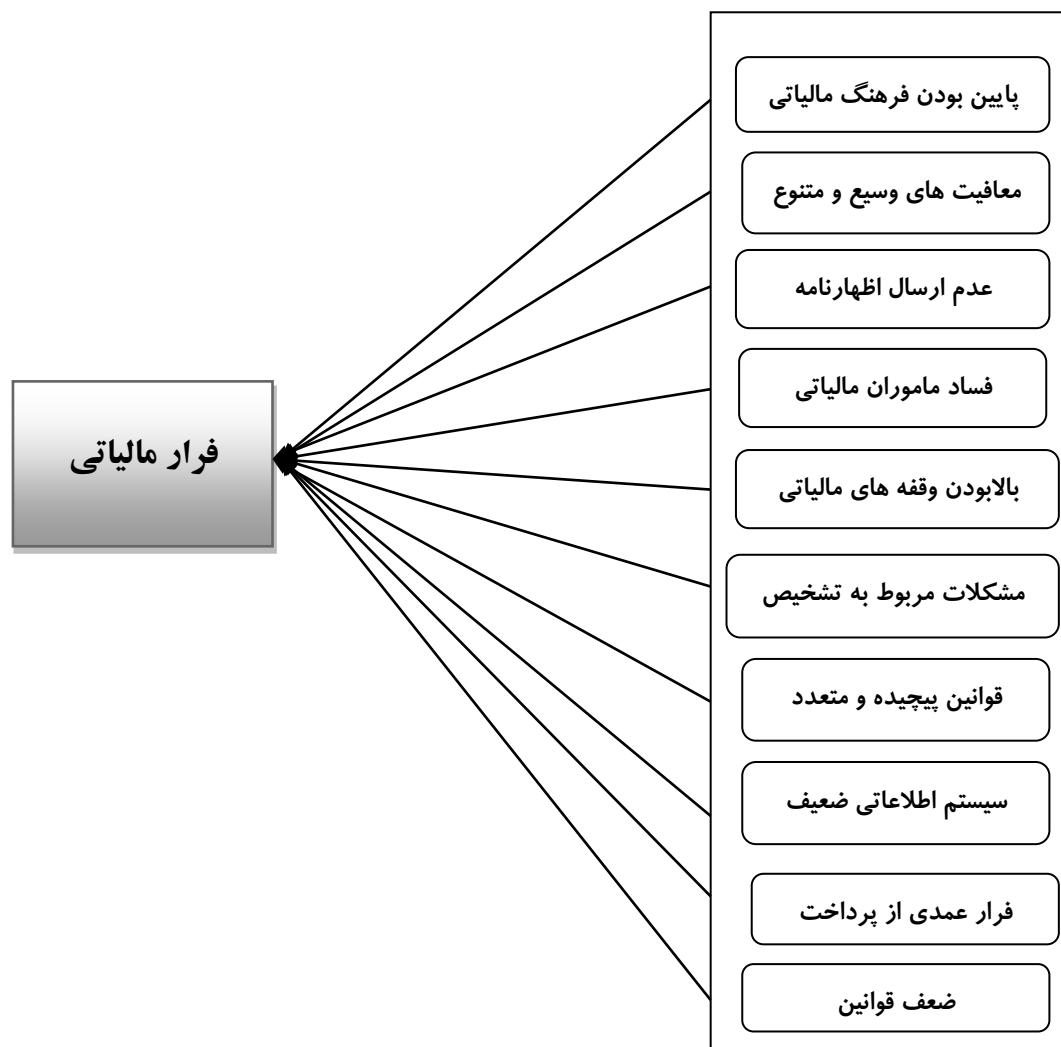
۴-۱- هدفهای تحقیق

۱. تعیین عوامل موثر بر فرار مالیاتی مؤدیان اداره کل امور مالیاتی جنوب استان تهران

۲. ارائه راهکارهایی جهت جلوگیری از فرار مالیاتی مؤدیان اداره کل امور مالیاتی جنوب استان تهران

۵-۱- چارچوب نظری و مدل تحقیق

فرار مالیاتی و اجتناب از مالیات، هر دو به منظور گریز از پرداخت مالیات صورت می گیرند. اما تفاوت اساسی این دو آن است که اجتناب از مالیات رفتاری قانونی است در حالیکه فرار مالیاتی رفتاری غیر قانونی است. استفاده مختلف مودی از راه های مختلف قانونی، مانند محاسبه مالیات با نرخ های گوناگون به منظور کاهش از میزان مالیات خود را اجتناب از مالیات می خوانند. این اصطلاح به چنان فعالیت هایی نیز نسبت داده می شود که شخص بتواند از اشتغال به یک کار یا استفاده امتیازی که مشمول مالیات است مانند جلوگیری از وارد کردن یک کالا برای فرار از عوارض گمرکی صرف نظر بکند تا مالیات ندهد.

شکل ۱-۱- مدل مفهومی تحقیق

مدل تحقیق حاضر برگرفته از مبانی نظری، پیشینه تحقیق و مقاله پیتروسکی (۲۰۰۰)^۵ می باشد.

⁵ . Piotroski J.; "Value investing, the use of historical financial statement information to separate winners from loser; Journal of Accounting Research, Vol. 38, 2000.

۶-۱- فرضیه های تحقیق

۱. پایین بودن فرهنگ مالیاتی بر فرار مالیاتی تاثیر معناداری دارد.
۲. معافیت های وسیع و متنوع بر فرار مالیاتی تاثیر معناداری دارد.
۳. عدم ارسال اظهارنامه بر فرار مالیاتی تاثیر معناداری دارد.
۴. فساد ماموران مالیاتی بر فرار مالیاتی تاثیر معناداری دارد.
۵. بالای بودن وقفه های مالیاتی بر فرار مالیاتی تاثیر معناداری دارد.
۶. مشکلات مربوط به تشخیص علی الرأس مالیات بر فرار مالیاتی تاثیر معناداری دارد.
۷. قوانین پیچیده و متعدد مالیاتی بر فرار مالیاتی تاثیر معناداری دارد.
۸. سیستم اطلاعاتی ضعیف بر فرار مالیاتی تاثیر معناداری دارد.
۹. فرار عمدی از پرداخت مالیات بر فرار مالیاتی تاثیر معناداری دارد.
۱۰. ضعف قوانین بر فرار مالیاتی تاثیر دارد.

۷-۱- تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی

به طور کلی، فرار مالیاتی به عدم پرداخت غیرقانونی تمام یا قسمتی از مالیات اطلاق می گردد. این اقدام می تواند در قالب تنظیم حسابهای مالی، ارائه اطلاعات مالی نادرست و یا ارائه نکردن اطلاعات صورت گیرد. علاوه بر این، فرار مالیاتی به گستره اقتصاد غیر رسمی مانند معاملات خانگی و فعالیت های غیر قانونی نظیر فعالیت های جنایی و بزهکاری مربوط می شود که از این فعالیت ها به دلیل فقدان اطلاعات لازم، مالیاتی اخذ نمی گردد (پرمنه و همکاران، ۲۰۰۲: ۴۶۹).

عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی که در این پژوهش مورد بررسی قرار می گیرد، شامل موارد زیر است:

۱. **پایین بودن فرهنگ مالیاتی:** فرهنگ مالیاتی به معنای باورهای مردم در مورد مالیات و لزوم پرداخت آن است. ترتر^۷ فرهنگ مالیاتی را ذهنیت مالیاتی، شامل نگرش ها و نیز الگوی رفتاری که شهروندان مشمول مالیات، نسبت به مالیات و دولت دارند، تعریف کرده است. متأسفانه مشکل حوزه مالیات، عدم نهادینه شدن فرهنگ مالیات است. زمانی که مؤدیان به نقش و اهمیت مالیات و کارکردهای مهم آن پی برده و ارزش و منزلت خود را در پرداخت مالیات احساس کنند، به نظر می رسد که فرهنگ سازی مالیاتی به خوبی انجام شده است، اما اگر مؤدیان هیچگونه آگاهی و اطلاعی از نحوه هزینه مالیات های پرداختی شان نداشته باشند، اجتناب و فرار از مالیات مطرح خواهد شد (زواری رضایی، ۱۳۹۰).

^۶. Pommerehne, W.W., A. Hart and L.P.Fled (2002)

^۷ TERTER